

**Till: Socialdepartementet, Enheten
för folkhälsa och sjukvård**

Diarienummer: S2021/07285

Remissyttrande från Roks

Synpunkter från Roks rörande Utkast till lagrådsremiss Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och ändring av det kön som framgår av folkbokföringen (S2021/07285).

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejourer i Sverige, Roks, är en feministisk organisation vars uppgift det är att synliggöra och motverka mäns och killars våld mot kvinnor, tjejer och barn.

Sammanfattande synpunkter

Roks ser och upprörs över det våld som transpersoner utsätts för och vi understryker hur viktigt det är att samhället tillser att skydd och stöd finns för denna grupp.

Roks avstyrker de föreslagna reformerna av lagstiftningen kring könsbekräftande vård respektive om ändring av folkbokfört kön vid födelsen.

Roks efterfrågar en diskussion om konsekvenserna av den grundläggande omorientering av hur kön förstås som utredningen förordar. Det är en ontologisk revolution som föreslås men utan att konsekvenserna av förslagen dryftas i utredningen, varken inom konkreta fält, i ett könspolitiskt perspektiv eller i ljuset av kön och våld. Reformerna framstår därför som oövertänkta.

Roks känner oro inför uppgifterna att det saknas vetenskap och beprövad erfarenhet som rör behandlingar som föreslås i utredningen.

Under senare tid har det som måste betecknas vara en explosionsartad ökning skett av önskemål att bekräftas som kille från personer tilldelade könet kvinna vid födseln. Samtidigt som allt fler i denna grupp alltså önskar könsbekräftande vård, har en växande skara unga kvinnor ångrat de ingrepp som samhället har utfört på dem. Allt detta i en våldsam värld (var fjärde tjej i åldern 16-23 år har utsatts för våld i en nära relation, Brå 2021). Roks ser med oro på risken att tjejeers psykiska ohälsa inte hanteras med tillräcklig omsorg och tillräckliga resurser och att vården inte möter dem med adekvata och etiskt fullgoda åtgärder.

Grunderna för Roks ställningstagande

Starka uppfattningar om könsidentitet en vardag – som påverkar

Roks möter många, starka, uppfattningar om det utredningen kallar könsidentitet – uppfattningen och känslan av vad det innebär att vara kvinna respektive man. Föreställningar om vad en riktig kvinna är och ska vara löper som en röd tråd genom de berättelser som kommer till oss i våra stödverksamheter. Kvinnor som utsätts för våld får hela tiden höra hur fel de är i relation till hur en kvinna ska vara. I det våldsamma livet är en könsidentitet starkt framskriven för henne, av förövaren.

I den våldsamma relationen anammar den våldsutsatta kvinnan ofta hans synsätt. Gradvis kommer hennes identitet som kvinna att vara i samklang med hans påståenden om att hon är medskyldig till det våld han utsätter henne för. Vi möter ständigt dessa förskjutningar av hennes syn på sig själv och vad det ska innebära att vara kvinna.

Begrepp för att fånga konsekvenser av våld i ljuset av kön och identitet

I och med att hennes identitet som kvinna, och våldsmannens identitet som man, är så centrala i våldsprocessens utveckling har Roks tillsammans med forskning utvecklat analytiska begrepp för att fånga de förskjutningar som sker.

Den process där hans bild av henne gradvis blir deras gemensamma – där hennes identitet som kvinna gradvis formas av hans förväntningar – har i forskning och praktik kallats *våldets normaliseringsprocess*. Våldets normaliseringsprocess är ett centralt analytiskt redskap i Roks arbete med att möta våldsutsatta kvinnor och tjejer.

Ytterligare en central del av Roks arbete grundar sig i en *sammanhållen våldsförståelse*. Den innebär att vi ser det som att vi lever i en gemensam värld, präglad av kvinnors underordning mäns överordning. I sagda värld är mäns våld mot kvinnor de facto utbrett, omfattande och komplext.

När Roks stöttar tjejer och kvinnor är det därför inte som experter som lever utanför våldet som vi möter och bekräftar henne. Det är istället som medsysstrar i en våldsam värld. En värld där vi delar erfarenheter av att leva i mansvåldets skugga, ett våld som strävar efter att disciplinera oss och sätta gränser för vad det ska innebära att vara tjej och kvinna, dvs forma vår könsidentitet. Ett våld som enligt nationell forskning och internationella konventioner erkänns vara allestädes närvarande (inga frizoner – ingen våldsfri arena, inga våldsfria relationer, ingen våldsfri ålder).

Ytterligare ett uttryck för våldets plats i tjejers och kvinnors liv är att Roks möter många kvinnor och tjejer som samtycker till sexuella aktiviteter som de sedan mår mycket dåligt över och ångrar att de medverkat i. Deras samtycke är många gånger format av känslan av att de som tjejer/kvinnor inte kan säga nej. Deras könsidentitet, deras förståelse av sig själva som tjejer eller kvinnor, rymmer inte tydliga gränssättningar mot honom.

Roks möter kort sagt väldigt många, starka och skadliga uppfattningar om vad det ska innebära att vara tjej och kvinna. I frontlinjen för att framhålla rätt och fel, att det finns en rätt kvinnlighet och alltså en som är fel, står Han. Våldsmannen. Vi utmanar ständigt dessa föreställningar. Vi gör det i ett samhälle där våldets gränssättande krafter ges stort utrymme och där just gränssättning präglar formlerna av en identitet som kvinna respektive man. I den feministiska forskningen talas om hur kön skapas hierarkiskt och dikotomt (Svalastog 1998, Brantsaeter 1992). Konstruktionen av kvinnlighet är splittrad (horan/madonnan) och kringkuren och ansvarsplågad. Maskuliniteten formas dikotomt mot detta, som sammanhållen, fri och frånskriven ansvar. Ytterst är detta föreställningar som kan leda till hennes död. "Horan" är kvinnan som är ansvarig för allt. "Horan" är hon som mannen, fri från ansvar, dödar för att hon själv bad om det genom sitt felaktiga kvinnobeteende.

Självidentifiering på samhällslig nivå – etiskt rätt?

Det sagda reser frågor om nutidens tal om könsidentitet som något frikopplat från våldsamma praktiker. Sagt med andra ord: Bör ett samhälle där kön och våld har djupa kopplingar göra människors könstillhörighet till en fråga om identifikation inom detta meningssystem? Bör vi alltså förutsätta att människor de facto har identifierat sig med innehållet i kategorin "kvinna" eller "man", när de hemför sig till respektive kategori? Vi ser antagandet som etiskt problematiskt.

Roks efterlyser en diskussion om de föreställningar om kön som präglar vår samtid och hur våld är en aktiv del i skapandet av dessa. Sådana diskussioner saknas helt i utredningen.

Konsekvenser för arbetet mot våld

Vi saknar också en diskussion i utredningen om hur ett samhällsligt synsätt som bygger på kön som självidentifierat påverkar arbetet för kvinnors rättigheter. Exempelvis uppträder frågan hur de inblandades könsidentiteter ska hanteras i arbetet mot mäns våld mot kvinnor. Det vill säga har de fel och bör korrigeras i sina identifikationer som kvinnor och män i våldsprocessen? När vet man i så fall att en identitet är "rätt" eller "fel", om det är självidentifikation som utgör basen? Och hur hanterar vi den sammanhållna våldsförståelsens konsekvenser, att vi alla formas i ett våldsamt samhälle? Frågan är inte akademisk. Vi står öga mot öga

med destruktiva föreställningar om vad det ska innebära att vara kvinna respektive man varje dag. Ska dessa könsföreställningar bekräftas eller inte?

Roks inställning

Roks avstyrker de föreslagna reformerna av lagstiftningen kring könsbekräftande vård respektive om ändring av folkbokfört kön vid födelsen. Vi saknar djupgående och allvarligt menade resonemang om utredningsförslagets konsekvenser vad avser kvinnors och tjejers rätt och plats i samhället liksom för barn och unga vad avser de behandlingar som föreslås ska göras tillgängliga.

I detta ärende har Roks styrelse varit föredragande. Ordförande Jenny Westerstrand har beslutat.

Stockholm den 8 februari 2022

Referenser

Svalastog, Anna-Lydia: (1998) Det var ikke meningen. Om konstruksjon av kjønn ved abortinngrep, ett feministteoretisk bidrag. Akademisk avhandling, Uppsala universitet.

Brantsaeter, Marianne & Widerberg Karin (red): (1992) Sex i arbeid(et).